

De meeste bedrijven met biologisch pluimvee hebben dat vaak als enige bedrijfsactiviteit met permanent tien- tot twintigduizend dieren op het bedrijf. Al het voer wordt aangekocht en alle mest wordt afgevoerd. In zekere zin tamelijk intensief. Zo niet bij Wil Sturkenboom. Hij is biologisch-dynamisch fruitteiler, docent aan de Warmonderhof en beheerder van de boomgaard aldaar. In de boomgaard lopen verschillende soorten pluimvee rond. Dat heeft interessante bevindingen opgeleverd.

TEKST MONIQUE BESTMAN
FOTO WARMONDERHOF

PLUIMVEE & BOOMGAARD IN SYMBIOSE?

DUIDELIJKE VERSCHILLEN TUSSEN KALKOENEN EN KIPPEN

Kalkoenen bleken gek op appels, wat niet de bedoeling was.

Op een dag liet Wil Sturkenboom zijn gedachten gaan over de volgende gegevens. De boomgaard van de Warmonderhof meet 25 hectare. Er is evenzoveel hectare gras waar niets mee gebeurt. Behalve gras is er aardig wat blad beschikbaar in de maanden november en december. De aanwezige muizen en een heel stel schadelijke insecten ben je liever kwijt dan rijk. De boomgaard kan wel wat bemesting gebruiken. Een echt BD-bedrijf streeft naar een kringloop met daarin een dierlijk element. De conclusie van deze opgave: kippen en kalkoenen houden. Samen met zijn studenten is Wil Sturkenboom het gaan uitproberen.

In 2006 is hij gestart met 50 kalkoenen. Hij fokte ze zelf op vanaf de eerste dag. Zodra ze niet meer bij gewarmd hoefden te worden, gingen de dieren de boomgaard in. Die 50 kalkoenen waren een groot succes: 48 haalden de eindstreep. Het volgende jaar fokte Sturkenboom er 300 op, daarna 500 en het grootste aantal was 2000. De vijf jaar met kalkoenen waren leuk. Wil had veel schik met de dieren en het bleek nog lucratief ook. Helaas liep de uitval wel op: door een vos, een buizerd en een kraai en doordat de dieren op elkaar kruipen. En wie op grotere schaal kalkoenen houdt, weet dat ze gevoeliger zijn voor ziekten dan kippen en dat de uitval al gauw op tien procent ligt.

Met de kalkoenen beleefde Sturkenboom diverse avonturen. Net toen hij de groot-schalige kalkoenuitvoer onder controle had en zij elke week 3 ha kaal vraten, ging het fout. De kalkoenen bleken gek op appels, wat niet de bedoeling was. Hij verplaatste het koppel naar een net geogst aardbeiveld, dat ze in een paar dagen

helemaal schoon vraten. Al het dode materiaal en onkruid verwijderden ze en met hun mest gaven ze de bodem en de planten een flinke opkikker. Zo ongelukkig als hun gedrag in de boomgaard was, zo gunstig bleek dat in het aardbeiveld. De nekslag om te stoppen met kalkoenen was de mogelijke ophokplicht in verband met de uitbraak van vogelpest.

De laatste jaren heeft Sturkenboom kippen in zijn boomgaard gehad als afstudeerprojecten van zijn studenten. In 2011 werden 160 vleeskuikens opgefokt. In 2012 80 vleeskuikens en 80 hanen van een dubbeldoelras. De hennen werden eveneens in kleine koppels gehouden, maar dan op andere bedrijven. De uitval bij de vleeskuikens was helaas wat hoog, met name door toedoen van een buizerd. De 'leghanen' deden het beter. Ze bleven totdat ze 14 weken waren. Vleeskuikens hebben over het algemeen niet zo'n grote actieradius, maar Sturkenboom ontdekte dat als je ze geen krachtvoer meer geeft, ze flink aan de wandel gaan. Van ziekten hebben zijn dieren eigenlijk nauwelijks last.

Tussen kalkoenen en verschillende soorten kippen in de boomgaard zijn duidelijke verschillen aan het licht getreden. Kalkoenen hoeven alleen de eerste zeven weken een hok te hebben, als ze nog bij gewarmd worden. Eenmaal in de boomgaard, is huisvesting overbodig. Kippen blijven wel een hok nodig hebben om te slapen en in geval van leghennen ook voor het leggen van de eieren. Een ander wezenlijk verschil tussen kalkoenen en kippen, is dat kippen bijgevoerd moeten worden. Wat je uiteindelijk aan voedingsstoffen via vlees en eieren afvoert, komt uit het voer

en niet uit de boomgaard. De kalkoenen daarentegen worden niet bijgevoerd als ze eenmaal loslopen. Als je na een maand of drie 2000 kalkoenen van 10-12 kilogram afvoert, heb je dus voedingsstoffen aan de boomgaard onttrokken in plaats van toegevoegd.

In de Engelse boomgaard van twee van zijn voormalige studenten lopen al vijf jaar tot 2000 leghennen rond op 16 hectare. Hoewel de hennen in de eerste jaren allerlei gezondheidsproblemen hadden, gaat het nu goed. De dieren worden gehouden in mobiele hokken die elke week verplaatst worden. In de zomer eten de leghennen dagelijks 85-100 gram krachtvoer, met name eiwit. Elke 52 weken worden ze vervangen. Opmerkelijk is dat de dieren in de winter geen gram van hun 130 gram krachtvoer minder eten als ze buiten onbepaald gras kunnen eten.

Volgens Sturkenboom kun je prima pluimvee in boomgaarden houden, in elk geval biologische boomgaarden. Het grootste risico is overbemesting. Dat verkleint je door met mobiele hokken te werken. Dat is een heel ander uitgangspunt dan waar de gemiddelde biologische pluimveehouder mee werkt: namelijk een vaste stal met tien- tot twintigduizend dieren. Een professionele boomgaard in een kippenuitloop met alle bijbehorende investeringen (€ 40.000-50.000 per hectare) is echter geen optie, volgens Sturkenboom. Hij heeft andere plannen. In de toekomst wil hij graag opschalen naar 500 kippen per hectare boomgaard, eigen opfok en een bedrijfseigen kippenras. ■

Monique Bestman werkt bij het Louis Bolk Instituut.

Tabel: Verschillen tussen kalkoenen, vleeskuikens en leghennen in de boomgaard

Kalkoen	Vleeskuiken	Leghen
Geen huisvesting nodig	Nachthok nodig	Hok nodig voor slapen en eieren leggen
Grazen het gras af en maken alles schoon op. 'Eten als schapen'	Eten als vogels, scharrelaars	Eten als vogels, scharrelaars. Max 500 dieren per hectare. Kunnen jaarrond gehouden worden
Worden niet bijgevoerd, dus na afvoer alsnog bemesting nodig	Wat je voert, wordt omgezet in bemesting	Wat je voert, wordt omgezet in bemesting
Werk bestaat uit verweiden en voeren in de eerste weken	Verweiden en voeren	Verweiden, voeren en eieren rapen
Overbemesting bij slaapplek	Overbemesting rond onder hok en omgeving	Overbemesting onder hok en omgeving
Boomdier	Grondier	Grondier